

ALERTA!

CAL DECLARAR ELS MUNICIPIS DEL MASSÍS DE PENYAGOLOSA ZONA DE GESTIÓ FORESTAL PREFERENT

Un singular grup de persones de diverses procedències de la Comunitat Valenciana ens vam reunir a Xodos el passat divendres dia 5 de juliol. Algunes provenien de la Vall d'Ebo i de la Vall de Laguar, on es van produir importants incendis forestals fa dos anys; n'hi havia també membres del món acadèmic i científic corresponents al camp de l'Enginyeria Forestal i de la Sociologia (UPV, UV i UJI); un grup de destacats membres de la Unió de Llauradors i Ramaders de les comarques del Maestrat representava la perspectiva agropecuària; a destacar els representants dels dos ajuntaments amfitrions de Xodos i Vistabella, i finalment, els membres del Fòrum de la Nova Ruralitat que actuaven alhora com a organitzadors de la trobada.

L'objectiu era sotmetre a una anàlisi simultània la situació dels boscos i la dels pobles rurals de muntanya que els contenen. Tot açò, com és obvi, en l'actual context de sequera extrema i acumulada durant els darrers anys. Atès el grau de mortaldat dels pins i en menor grau, carrasques, en els termes municipals de Xodos i Vistabella, aquests pobles ens semblaven particularment adients per a aprofundir en aquest tema, el qual hem estat preparant durant les setmanes anteriors al dia de la trobada sobre el terreny. Per tant, si la ruralitat era el denominador comú dels participants, la diversitat de perspectives aportava profunditat en la mirada del tema.

A grans trets, el panorama meteorològic explica bona part de la situació actual dels nostres boscos. Plugues anuals baixes, menors del que ha estat habitual tradicionalment i a més a més, amb unes precipitacions distribuïdes de forma inoportuna al llarg del calendari anual, que no han pogut ser òptimament aprofitades per la vegetació arbòria. I per si no fos prou, cadascun dels episodis de pluja ha vingut acompanyat a continuació d'episodis de vent relativament intensos.

En acabar de ploure, immediatament es desfermava un vent que ho eixugava tot. Tot açò fornejat per unes temperatures mitjanes significativament altes, especialment les hivernals. En síntesi, una sèrie de factors climàtics que restringien la disponibilitat d'aigua en la terra alhora que augmentaven l'evaporació. Factors que convergien dramàticament en dificultar la subsistència dels arbres, especialment dels pins, però que també estressaven notablement les carrasques i en menor grau, els roures.

Cal destacar, tanmateix, que tan important com el factor climàtic incideix també el factor humà. Ens estem referint a boscos que vam deixar de cuidar i gestionar apropiadament a finals dels anys 60 del segle passat. Sis dècades d'abandó que han esdevingut en un enorme increment espontani de les superfícies boscoses i sobretot, han ocasionat una extrema densitat d'arbres famèlics dins del bosc. Altrament dit, actualment disposem d'una quantitat immensa d'arbres per unitat de superfície, que competeixen entre ells a vida o mort per l'escassa aigua que arriba a terra. En molts dels indrets, plovent de 5 a 10 litres per metre quadrat, bona part de l'aigua que plou es queda damunt dels arbres i no arriba a terra.

Per sintetitzar, es pot dir que les causes per les quals estan morint-se tants pins i extenuant-se els carrascars, són la hiperdensitat arbòria per manca de gestió humana i la sequera extrema.

Quant a la raó perquè alguns pins resisteixen i d'altres, en canvi, es moren, s'ha d'atribuir a les següents causes:

- a. Diferenciació genètica. Hi ha espècies, i varietats de pi més resilientes a la sequera que altres.
- b. L'anomenada microestació. És a dir, la major o menor profunditat del terra; la major o menor pedregositat; però que s'afecta també per la composició del sol —de fet a les zones arenoses del terme de Xodos s'acumula una major mortaldat—; l'orientació del vessant muntanyós i la ubicació en la falda —de fet les faldes orientades al nord mantenen millor la humitat, tant en el terra com en l'ambient; la micromorfologia còncava o convexa; la posició relativa de l'arbre dins de la costera...,

Al respecte, al llarg de la visita hem pogut observar que l'experiència pilot de plantació de Cedres de l'Atlas, que va realitzar l'ICONA a la Lloma Bernat ara fa uns quaranta-cinc anys, ha evidenciat l'extraordinària adaptació al lloc d'aquesta espècie, més encara si atenem que la zona on es van plantar acumula bona part de les condicions negatives per fer front a la sequera que acabem d'esmentar, quant a mala orientació, pedregositat, poca profunditat del sol ..., No hi ha dubte que aquest cedre té un comportament summament adient a les actuals condicions climàtiques i al massís de Penyagolosa. A més de produir una bona fusta i de ser molt resistent a les pesades nevades de primavera. De fet, considerar l'ús més freqüent d'aquesta espècie sembla una estratègia coherent d'adaptació dels nostres boscs al canvi climàtic —migració assistida—. Cal dir que ja hi ha multitud de plantes de la seua cohort en sòl calcari a les zones submediterrànies de l'Est de la península Ibèrica.

Vistes en conjunt les circumstàncies forestals i rurals, la principal conclusió d'aquest grup de treball és que, amb l'objectiu de garantir la preservació del Parc Natural de Penyagolosa, els termes municipals de Xodos, Vistabella, Villahermosa, el Castillo de Villamalefa i Lluçena, haurien de ser declarats ZONA DE GESTIÓ FORESTAL PREFERENT.

Quasi tots els conats d'incendi de les darreres dècades en aquests termes municipals han estat ocasionats per llamps, afortunadament extingits alguns d'ells per la població local. Siga com siga, malauradament, l'incendi en aquestes zones forestals i com a conseqüència, l'eventual combustió del Parc Natural de Penyagolosa, no són en absolut descartables. Un lamentable escenari que es pot mitigar i minimitzar si es reinicia al més aviat possible la gestió forestal sostenible del conjunt d'aquests indrets que l'envolten. Val a dir, que justament aquesta setmana s'ha produït un incendi a causa d'un llamp en el terme de Vistabella, un poc més amunt de l'indret denominat els Molins. Incendi que, de nou, va poder ser extingit a temps, en aquest cas pels bombers forestals.

Una gestió forestal sostenible ajusta les densitats forestals als recursos disponibles, com ara l'aigua i les condicions del terreny. Això significa que si aquests boscos hagueren estat gestionats sosteniblement i adequadament, molts

d'aquests arbres que ara s'han assecat irreversiblement, s'hagueren aprofitat socialment i ja no hagueren estat formant part del bosc. Hagueren estat, en canvi, reduint el consum d'energies fòssils i generant llocs de treballs locals i permanents. Ara són únicament combustible disponible al 100% pels incendis.

Aquest no és únicament un problema rural, tota la societat eixim perdent. Com demostren, entre moltes altres, les investigacions d'Antonio del Campo (UPV), l'hiperdensitat dels boscos afecta l'aigua disponible als aquífers. En conseqüència, l'escassetesa de recursos hídrics també ens aconsella reiniciar la gestió forestal.

Per acabar, és evident que la gestió del bosc en aquests termes municipals serà veritablement sostenible si es fa en col·laboració amb la població local i particularment, amb els seus ajuntaments. Reiniciar la gestió forestal després de sis dècades d'aturada quasi absoluta, serà sense dubte un procés complex i delicat. Un procés econòmic i social, basat en la retenció del valor de les produccions locals sostenibles per assegurar llocs de treballs permanents, que afectarà de forma important i positiva el teixit social dels pobles. No devem oblidar en cap moment que el reinici de la gestió forestal hauria de servir per a guanyar població resident fixa en uns municipis que, a hores d'ara, sobreviuen amb densitats demogràfiques mínimes. Tot plegat, es tracta d'uns canvis que no haurien de resultar socialment traumàtics, sobretot, si es possibilita de debò un control suficient del procés per part dels mateixos municipis implicats.